

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ปัจจุบันโลกเจริญก้าวหน้าด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ จนกลายเป็นสังคมข้อมูลข่าวสาร (Information Society) วิธีการสอนที่เน้นนักเรียนท่องจำเนื้อหาวิชาต่าง ๆ จึงใช้ไม่ได้ผลอีกต่อไป เพราะความรู้ที่นักเรียนจะได้รับมีมากมาย เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงทุกขณะ นักเรียนไม่สามารถจดจำความรู้ทั้งหมดได้และเมื่อจบการศึกษาไปแล้ว ความรู้ที่ได้รับจากการท่องจำนั้นจะไม่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงของนักเรียนได้ เพราะไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันแล้ว ปัญหาดังกล่าวจึงนำไปสู่แนวคิดปรัชญาการศึกษาแบบใหม่ ที่เชื่อว่า การศึกษาคือการเรียนรู้ ดังนั้น รูปแบบการจัดการเรียนรู้จึงยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (หมวด 4) สถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันส่งเสริมและสนับสนุนครูผู้สอน จัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอน และเอื้ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นหลัก มีการวิเคราะห์ผู้เรียนและความต้องการของผู้เรียน ให้อิสระแก่ผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ ความคิด ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง สร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยยึดหลักว่า ทุกสถานที่ ทุกแห่งเป็นแหล่งเรียนรู้และทุกสิ่ง ที่พบล้วนเป็นสื่อการเรียนรู้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 1-9)

รัฐบาลตระหนักดีว่า มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเร่งสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ในระบบและนอกระบบ ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ไม่หยุดนิ่งในการพัฒนาความรู้ และเป็นสังคมที่ประชาชนมีความสุข สนุกสนานกับการหาประสบการณ์และความรู้ใหม่ ๆ ดังนั้น รัฐบาลจะร่วมมือกับทุกฝ่ายเพื่อสร้างแหล่งบริการองค์ความรู้ให้กระจายไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศอย่างสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น อาทิ ระบบห้องสมุดสมัยใหม่ หรืออุทยานการเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้แห่งชาติ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ ศูนย์พัฒนาด้านกีฬา ดนตรี ศิลปะ ศูนย์บำบัดและพัฒนาศักยภาพของบุคคลออทิสติก และผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ ศูนย์การเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้งจะดำเนินการเชื่อมเครือข่ายความรู้ของทุกโรงเรียนเข้าสู่เครือข่ายอินเทอร์เน็ต (พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร, คำแถลงนโยบาย, 23 มีนาคม 2548)

ในการจัดการศึกษานั้นนอกจากครูจะเป็นปัจจัยที่จัดให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาการได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ทุกด้าน แต่ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกหลายประการ

โดยเฉพาะในส่วนที่เชื่อว่ามีค่าสำคัญยิ่งอีกปัจจัยหนึ่ง คือสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา (ชลิต พุทธิรักษา, 2526, หน้า 118) ซึ่งเป็นไปตามหลักการทางด้านจิตวิทยาที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างบุคคลและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลที่เกิดจากพันธุกรรม และสภาพแวดล้อม (จรูญ โกมลบุญย์, 2540, หน้า 16-30) โดยเฉพาะในส่วนที่ได้รับมานอกเหนือจากที่ได้มาทางพันธุกรรมแล้ว เช่น การอบรมเลี้ยงดู การคบเพื่อน การสังคมหรือสมาคมกับบุคคลอื่น การศึกษาประเพณี สภาพทางภูมิศาสตร์ ที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งจัดว่าเป็นสภาพแวดล้อมทั้งสิ้น

สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกพอใจได้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับ ด้านอาคารสถานที่ ด้านการเรียนการสอน ด้านการให้บริการผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษาเพื่อสนองความมุ่งหวังของผู้เรียน ด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียนและด้านสังคมกลุ่มเพื่อน สภาพแวดล้อมทุกอย่างมีอิทธิพลเหนือจิตใจ และพฤติกรรมของผู้เรียน เป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน และการทำงานของทุกคนในสถานศึกษา สร้างเสริมบรรยากาศในการเรียนการสอนให้เกิดผลสำเร็จทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมาย (สงบ มณีแสง, 2532, หน้า 139) จากผลการศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่า สภาพแวดล้อมทำให้พฤติกรรมของคนเป็นไปได้ทั้งทางที่ดี หรือไม่ดีก็ได้ ในการเรียนรู้และประสบการณ์ของแต่ละคนนั้น จะแตกต่างกันในสภาพแวดล้อมของแต่ละคน ถึงแม้ว่าจะอยู่ห้องเรียนเดียวกันก็ตาม ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่เหมาะสม ย่อมส่งผลดีหรือมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน (เฉลิมพรหมคุณาภรณ์, 2539, หน้า 31)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้มีเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 175 เขต และได้มอบหมายให้ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบตรวจราชการในพื้นที่เขตตรวจราชการที่รับผิดชอบจำนวน 13 เขตตรวจราชการ ซึ่งในเขตตรวจราชการที่ 3 ประกอบด้วย 7 จังหวัด จำนวน 13 เขตพื้นที่ ตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้วางรูปแบบการบริหารจัดการในพื้นที่การศึกษา โดยอาศัยหลักในการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา คือ มีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ โดยการดำเนินงานของเขตพื้นที่การศึกษาจะใช้กรอบนโยบายของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นแนวทางในการบริหารจัดการและคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาจะกำหนดนโยบายตามความต้องการและจำเป็นของพื้นที่การศึกษาของตน เพื่อบริหารและจัดการศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษา (สำนักงานเขตตรวจราชการที่ 3, 2548) จากการปฏิรูปการศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นการถ่ายโอนอำนาจจากส่วนกลางลงสู่เขตพื้นที่ เป็นการลด

ขั้นตอนในการบริหาร ซึ่งเป็นการมองแบบเชิงผลเลิศ แต่ปัญหาคุณภาพการศึกษาของไทย ประการหนึ่ง ยังเนื่องจากสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่ไม่สู้ดีนัก ขาดความอุดมสมบูรณ์ ความมั่นคง และ สุขภาวะ นอกจากนี้ การแพร่ระบาดของยาเสพติด โสเภณีเด็ก และเอชไอวี (เอดส์) ยังทำให้ สิ่งแวดล้อมนี้เสื่อมโทรมลงไปอีก ซึ่งการปฏิรูปหรือการยกระดับคุณภาพนั้น ไม่ใช่ยกขึ้นลอย ๆ แต่จำต้องยกขึ้นจากพื้นฐานเดิม ถ้าหากพื้นฐานเดิมต่ำ การยกระดับสู่คุณภาพที่สูงมากเกินไป ย่อมต้องการทรัพยากรและกำลังสูงตามไปด้วย ซึ่งจะเป็นภาระที่หนักมาก ทำให้เกิดการเหน็ดเหนื่อย และท้อใจได้เมื่อความมุ่งหวังที่จะไปถึงนั้นยังคงห่างไกล บรรยาการของการปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้ มีลักษณะเชิงผลเลิศสูง ก่อให้เกิดความคาดหวังกันว่า จะสำเร็จโดยง่าย แต่ความจริงไม่เป็นเช่นนั้น เพราะเมื่อเปรียบเทียบคุณภาพการศึกษากับประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นคู่แข่งกัน ในบางด้าน เช่น ประเทศมาเลเซียนั้น ในหลายด้านของเราก็ด้อยกว่า โดยเฉพาะปัญหาคุณภาพครู สื่ออุปกรณ์ การศึกษาและหนังสือ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544)

ด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เปิดสอนระดับอนุบาล ถึงช่วงชั้นที่ 3 (โรงเรียน ในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเดิม) โดยภาพรวมในด้านอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ วัสดุครุภัณฑ์บางประเภทยังขาดแคลน เช่น โต๊ะและ เก้าอี้ อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนมีจำนวนน้อย บุคลากรมีจำนวนไม่เพียงพอและวุฒิสาขา วิชาเอกไม่ตรงกับวิชาที่เปิดสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายวิชาบังคับเช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และ ภาษาอังกฤษนั้นยังขาดครูที่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนและ มีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ, 2536, หน้า 186-187)

ด้วยปัญหาสภาพแวดล้อมดังกล่าวของโรงเรียนในสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติเดิม แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาตามเจตนารมณ์ของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนใน ระดับช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 ที่มีต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เปิดสอนถึงระดับช่วงชั้นที่ 3 ทั้ง 6 ด้าน ตามแนวคิดของ แอสติน (Astin, 1971, p. 144) ผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าจะ เป็นข้อมูล ในการวางแผนและเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อ จัด การเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ รับกับนโยบายพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนตามความเห็นของผู้เรียน ในช่วงชั้นที่ 2 และ ช่วงชั้นที่ 3

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมของโรงเรียนตามความเห็นของผู้เรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนขนาดกลาง และ โรงเรียนขนาดใหญ่
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมของโรงเรียนตามความเห็นของผู้เรียน จำแนกตามสถานที่ตั้ง ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล
4. เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนของนักเรียนในเขตตรวจราชการที่ 3

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อ โรงเรียนในเขตตรวจราชการที่ 3 ที่เปิดสอนในระดับ อนุบาล-ช่วงชั้นที่ 3 ดังนี้

1. ได้ทราบสภาพแวดล้อมของโรงเรียน อันเป็นแนวทางที่ใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป
2. ได้ทราบปัญหาในการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน
3. ได้ทราบความต้องการของนักเรียน ที่มีต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและทราบความต้องการพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพรวมทั้งแนวทางพัฒนาปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

คำถามการวิจัย

1. สภาพแวดล้อมของโรงเรียน อยู่ในระดับใด
2. สภาพแวดล้อมของโรงเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียน โรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่แตกต่างกันหรือไม่
3. สภาพแวดล้อมของโรงเรียน จำแนกตามสถานที่ตั้งของโรงเรียนในและนอกเขตเทศบาลแตกต่างกันหรือไม่
4. ความต้องการพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนของนักเรียนเป็นอย่างไร

สมมติฐานการวิจัย

1. สภาพแวดล้อมของโรงเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียน โรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่แตกต่างกัน
2. สภาพแวดล้อมของโรงเรียน จำแนกตามสถานที่ตั้งของโรงเรียนในและนอกเขตเทศบาลแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับอนุบาล-ช่วงชั้นที่ 3 ในเขตตรวจราชการที่ 3 ตามแนวคิดของ แอสติน (Astin, 1971, p. 144) ใน 6 ด้าน คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านการเรียนการสอน ด้านการให้บริการผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษาเพื่อสนองความมุ่งหวังของผู้เรียน ด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียน และด้านสังคมกลุ่มเพื่อน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับอนุบาล-ช่วงชั้นที่ 3 ในเขตตรวจราชการที่ 3 ประกอบด้วย นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 จำนวน 56,701 คน และนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 48,311 คน รวม 105,012 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับอนุบาล-ช่วงชั้นที่ 3 ในเขตตรวจราชการที่ 3 โดยใช้เกณฑ์กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เกรจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, p. 608) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 388 คน ประกอบด้วย จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 72 คน จังหวัดชลบุรี จำนวน 99 คน จังหวัดระยอง จำนวน 49 คน จังหวัดจันทบุรี จำนวน 44 คน จังหวัดตราด จำนวน 18 คน จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 47 คน และจังหวัดสระแก้ว จำนวน 59 คน แล้วนำมาคำนวณหาสัดส่วนตามขนาดและสถานที่ตั้งของโรงเรียนในจังหวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

3. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 ขนาดของโรงเรียน

3.1.1.1 โรงเรียนขนาดกลาง

3.1.1.2 โรงเรียนขนาดใหญ่

3.1.2 สถานที่ตั้งของโรงเรียน

3.1.2.1 ในเขตเทศบาล

3.1.2.2 นอกเขตเทศบาล

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 สภาพแวดล้อมของโรงเรียน 6 ด้าน

3.2.1.1 ด้านอาคารสถานที่

3.2.1.2 ด้านการเรียนการสอน

3.2.1.3 ด้านการให้บริการผู้เรียน

3.2.1.4 ด้านการจัดการศึกษาเพื่อสนองความมุ่งหวังของผู้เรียน

3.2.1.5 ด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียน

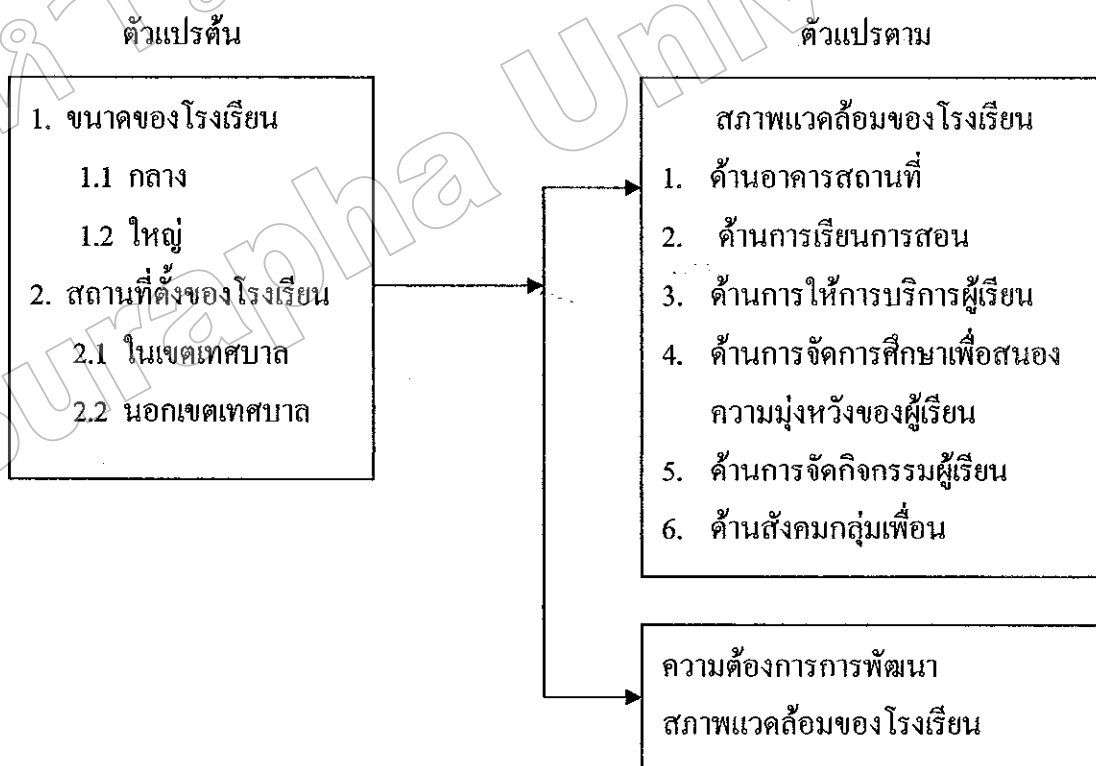
3.2.1.6 ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน

3.2.2 ความต้องการการพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

กรอบความคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับอนุบาล-ช่วงชั้นที่ 3 ในเขตตรวจราชการที่ 3 ตามแนวคิดของ แอสติน (Astin, 1971, p. 144) ใน 6 ด้าน คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านการเรียนการสอน ด้านการให้บริการผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษา เพื่อสนองความมุ่งหวังของผู้เรียน ด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียน และด้านสังคมกลุ่มเพื่อน โดยศึกษาสภาพแวดล้อมตามความเห็นของผู้เรียนในระดับช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3

จากแนวความคิดดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบความคิดในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับ อนุบาล-ช่วงชั้นที่ 3 ในเขตตรวจราชการที่ 3 ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สภาพแวดล้อมของโรงเรียน หมายถึง ลักษณะหรือสภาพการณ์ต่าง ๆ ในโรงเรียน ในเขตตรวจราชการที่ 3 ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนและการดำรงอยู่ รวมทั้งพัฒนาการทุกด้านของ นักเรียนในโรงเรียนแห่งนี้ ซึ่งสภาพแวดล้อมในการวิจัยนี้เป็นสภาพแวดล้อมจากความเห็นของผู้เรียน ตามแนวคิดของแอสติน ดังนี้

1.1 สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ หมายถึง ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับบริเวณ โรงเรียน อาคารเรียน ห้องเรียนรวมทั้งสื่อ วัสดุ อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ

1.2 สภาพแวดล้อมด้านการเรียนการสอน หมายถึง ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน หลักสูตร วิธีสอน การวัดผล คำراء และเอกสารประกอบการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครูอาจารย์

1.3 สภาพแวดล้อมด้านการให้บริการผู้เรียน หมายถึง ลักษณะสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้ผู้เรียนได้รับความสะดวก ปลอดภัยและความสุขสบาย เช่น บริการแนะแนว บริการสุขภาพ บริการด้านสวัสดิการ บริการห้องสมุด บริการด้านประชาสัมพันธ์ บริการด้านการจัดหางาน และบริการด้านอาชีพ

1.4 สภาพแวดล้อมด้านการจัดการศึกษาเพื่อสนองความมุ่งหวังของผู้เรียน หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น ต่อคุณค่าวิชาการ ความรู้ที่ผู้เรียนมุ่งหวังจะได้รับจากโรงเรียน ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ คุณธรรม ตลอดจนความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพในอนาคต และการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 สภาพแวดล้อมด้านการจัดกิจกรรมผู้เรียน หมายถึง ลักษณะกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนมีส่วนในการร่วมจัด มีการวางแผนร่วมกันเป็นการจัดประสบการณ์เพิ่มเติมนอกเหนือจากหลักสูตรที่เรียน เป็นการพัฒนาบุคลิกภาพ และค่านิยม เช่น กิจกรรมกีฬาและนันทนาการ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและกิจกรรมเสริมวิชาการ

1.6 สภาพแวดล้อมด้านสังคมกลุ่มเพื่อน หมายถึง การคบเพื่อนของผู้เรียนภายในโรงเรียนการรวมกลุ่มความสัมพันธ์และความร่วมมือในกลุ่มเพื่อน กิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการกลุ่มที่จัดขึ้นในโรงเรียน

2. ความต้องการพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียน หมายถึง สภาพแวดล้อมของโรงเรียนตามความต้องการที่อยากจะให้มีขึ้นหรือพัฒนาขึ้นในโรงเรียนตามทัศนะของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับอนุบาล-ช่วงชั้นที่ 3 ในเขตตรวจราชการที่ 3

3. โรงเรียนในเขตตรวจราชการที่ 3 หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับอนุบาล-ช่วงชั้นที่ 3 ในเขตตรวจราชการที่ 3 ได้แก่ โรงเรียนในจังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี จังหวัดตราด จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระแก้ว

4. นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนในเขตตรวจราชการที่ 3 ปีการศึกษา 2548 แบ่งเป็น

4.1 นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

4.2 นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

5. ขนาดของโรงเรียน หมายถึง จำนวนนักเรียนในโรงเรียนในเขตตรวจราชการที่ 3 ตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (เดิม) แบ่งออกได้เป็น

5.1 โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียน 120 คน

5.2 โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียน 121-300 คน

5.3 โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียน 301 คนขึ้นไป

6. สถานที่ตั้งของโรงเรียน หมายถึง บริเวณพื้นที่ที่ตั้งของโรงเรียนในเขตตรวจราชการที่ 3 แบ่งเป็น

6.1 โรงเรียนในเขตเทศบาล หมายถึง โรงเรียนในเขตตรวจราชการที่ 3 ที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล

6.2 โรงเรียนนอกเขตเทศบาล หมายถึง โรงเรียนในเขตตรวจราชการที่ 3 ที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล